

הלכות ברכת הפירות סימן רב

כלל: הגה ויש אומרים דעל חרובין אינו מברך 'בורא פרי העץ' (כ) עד שיראה בהן כמין שרשראות של חרובין, וכן בזיתים עד שיגדל הנץ סביבם, וקודם לכן (כא) מברך (כב) 'בורא פרי האדמה', וכן עיקר (טו): **ג** *גרעיני הפירות, אם הם (כג) מתוקים מברך עליהם (י) [1] 'בורא פרי העץ', ואם הם (כד) מרים אינו מברך עליהם כלל, 'ואם מתקן על-ידי האור (כה) מברך עליהם (י) [1] 'שהכל': ד' ש"שמן זית, אם שתאו (כו) כמות שהוא אינו מברך עליו כלל משום (כז) דאזוקי מזיק ליה, ואם אכלו (כח) עם פת אינו מברך עליה, דפת (ס) [1] עיקר, ומברך על העיקר (כט) ופוטרי את

1 שם
הרא"ש
ט ברכות

שערי תשובה

[1] **בפה"ע.** עיין בה"ט. ועיין במעוניימך וא"ר בשם מלבושי"י"ט ובפר"ח ואבן-העזר, ודעת הפר"ח לברך שהכל. ובכ"י כתב שאף שבגן-המלך ואה"ע כתבו לברך בפה"א, לאפוקי נפשיה מפלוגתא יש לברך שהכל, ועיין ביד"אפרים מ"ש בזה: [2] **שהכל.** עבה"ט. ועיין בעטרת-זקנים בשם הלבוש, ועיין באה"ע. ובכ"י כתב שדבריו בכלל המ"א והמ"א רמז לדברי הלבוש. ע"ש, ועיין ביד"אפרים מ"ש בזה בשם אבודרהם שדעתו גם כזה לברך בפה"ע, וכבר כתבתי כס"ק שלפני זה אפילו במתוקן יש לברך שהכל. ועיין ביד"אפרים דבמתוקן כדעבד אם בירך בפה"א או בפה"ע אין לו לחזור ולברך משום חשש בריכה לבטלה, משא"כ במרים ומתקן ע"י האור ע"ש. ועיין בשאלת-יעביץ: גרעיני הקאנו"י לאחר שקולין אותם כשאוכלם יברך בפה"א, ע"ש ח"ב סימן קמב: [3] **עיקר.** עבה"ט. ועיין ב"ח וע"ת ונ"צ והא"ר שדעתם שהפת עיקר, ועיין ביד"אפרים:

באר היטב

מברך שהכל, ל"ח מ"א: (י) **בפה"ע.** מהר"א הלוי בס' גן-המלך סימן ל כתב שמברך בפה"א, וכ"פ בתשובת פנים מאירות סימן סה ומברך בפה"א או שהכל, ע"ש ועיין יד-אהרן: (י) **שהכל.** א"ל לדברי המחבר שפסק דאם הם מתוקים מברך עליהם בורא פרי העץ ש"מ דהוי פרי, א"כ כשמתקן ע"י האור נמי ליברך בפה"ע כמו גבי שקדים בסעיף ה; ו"ל דכשהן מרים לאו פרי נינהו משא"כ בשקדים, מ"א וכ"כ בלבוש: (ח) **עיקר.** ואם מתכוין לרפואה ואוכל רק מעט פת שלא יזיקנו בגרונו מברך על השמן, וה"ה אם שתהו עם שאר משקין לרפואה כגון עם

שדעתם שהפת עיקר, ועיין ביד"אפרים:

משנה ברורה

'שהכל' לאחר ריקוחן. ועיין בביאור הלכה מה שכתבנו לענין תפוחים: (כ) **עד שיראה בהן וכו'.** דאז חשיב פרי; אבל כל זה גם-כן דוקא אם לא היו מרים ביותר, וכנ"ל: (כא) **מברך וכו'.** וכן הסכים המגן-אברהם והגר"א. ועיין שם כביאור הגר"א שמחמיר עוד יותר בענין זה, כמו שכתבנו בביאור הלכה: (כב) **'בורא פרי האדמה'.** היינו אפילו הם מתוקים, דעדיין אינם עיקר פרי: **ג** (כג) **מתוקים.** לאו דוקא, (כ) אלא כל שהחך נהנה ממנו במקצת. והטעם שמברך 'בורא פרי העץ', משום דהם נמי חלק מחלקי הפרי. (כד) והרבה אחרונים חולקים על זה וסבירא להו דאינו מברך 'בורא פרי העץ', דלא הוי כפרי גופא, ואינו מברך עליהם (כז) אלא 'בורא פרי האדמה', וכן הסכמת הגר"א. ואם בירך

ביאור הלכה

ומכל מקום הנהוג כפסק האחרונים שנמשכו אחר השולחן-ערוך אין למחות בידו דיש לו על מי לסמוך. אמנם אם לא היו ראויין לאכול רק על-ידי הדחק, אין לברך 'בורא פרי העץ' רק כשבישולן או מתקן באור, וכמו שכתבתי במשנה ברורה בשם החי"אדם והעוללות-אפרים. ודע דלענין תפוחים שיעורן לעונת המעשרות אפילו כשהן קטנים, ורק משנעשו עגולים, כמבואר ברמב"ם שם, ואס"כ כזה גם הגר"א והפנים-מאירות מודים לדעת השולחן-ערוך דמברכין אז עליהם 'בורא פרי העץ'; ואם היו ראויין אלו הקטנים לאכול רק על-ידי הדחק ומתקן על-ידי בישול, גם-כן מברך עליהם 'בורא פרי העץ' לכולי עלמא: * **גרעיני הפירות וכו'.** עיין במשנה ברורה כמה שכתב שהרבה חולקים על זה וסבירא להו דמברך עליהן 'בורא פרי האדמה'. ויש לעיין בהני פרי [שקורין סאפטאליין] שבתוכן נמצא גרעינין כמין שקדים ממש, דהיינו קליפה קשה מלמעלה ובתוכה פרי קטנה מתוקה כמין

'בורא פרי העץ', יצא כדעבד [דרך החיים]. ואם אוכל הגרעין אחר שאוכל הפרי, מסתברא (כג) דלכולי עלמא נפטר בברכת 'בורא פרי העץ' שבירך על הפרי, משום דהוי טפל לפרי: (כד) **מרים.** היינו שאינם ראויים לאכול אפילו על-ידי הדחק, וכנ"ל בסוף סעיף ב: (כה) **מברך עליהם 'שהכל'.** הרבה (כד) אחרונים הקשו על זה, ודעתיהו, דלדעת המחבר דגרעינין הוי כפרי גופא, אס"כ גם במרים ומתקן על-ידי איזה דבר נמי מברך עליהם 'בורא פרי העץ', וכמו גבי שקדים המרים המבואר בסעיף ה. (כז) **יש מתרצים,** דאפילו לדעה זו לא עדיפא גרעינין כשקדים גופא שהם עיקר הפרי, מה שאין כן בגרעינין, ולהכי אם הם מרים לא מקרי פרי כלל ולא מהני כמה שממתקן אחר-כך. מיהו, לדינא (כו) אין לזוז מפסק השולחן-ערוך, דבלאו הכי כתבנו מקודם דעת הרבה אחרונים, והגר"א מכללם, לחלוק על עיקר דינא דמחבר, ולדידהו גם גרעינין מתוקין אינו מברך עליהם לכל היותר רק 'בורא פרי האדמה', דלאו פרי נינהו, וממילא במרים ומתקן על-ידי האור אינו מברך עליהם אלא 'שהכל': **ד' (כו) כמות שהוא.** בלא תערובות דבר אחר להחליש כח השמן: (כז) **דאזוקי מזיק ליה.** ואפילו (כז) חושש בגרונו נמי אינו מברך, דשמן כמות שהוא אין נהנה ממנו: (כח) **עם פת.** פירוש: אף-על-גב דעם פת אינו מזיק ליה השמן, ואדרבה נהנה מזה, אבל על-כל-פנים אינו מברך עליו, משום דהוי ליה פת עיקר ומיפטר בברכת הפת: (כט) **ופוטרי את הטפילה.** ואפילו היה (כח) שמן הרבה, נמי אינו אלא טפל לפת. (כט) וכל זה באוכל השמן ללפת בו הפת, אבל אם אוכל השמן מפני שחושש בגרונו, רק אוכל לזה מעט פת כדי שיוכל לאכול השמן עמו ולא יזיקנו, בזה מקרי השמן עיקר (ל) ופוטרי הפת הטפילה לו,

שער הציון

(כ) **פשוט:** (כא) אבן-העזר ופרי חדש ופנים-מאירות וש"א: (כב) פרישה בדעת הרשב"א וכן כתב באבן-העזר, וכן כתב הגר"א בפרק ג דעולה, וכמו שהעיר במאמר-מרדכי שכן מבואר באבודרהם כהויא לדעת הרשב"א, וכן כתב בדרך-החיים, ודלא כפרי חדש ואליה רבה בזה, וכן בהגהות ר' עקיבא איגרי מפקפק על דבריהם ונבעוללות-אפרים מיישב דבריהם קצתן: (כג) היינו אפילו לדעת הרשב"א דלא הוי כפרי, על-כל-פנים לדידה מתרכי גרעינין בעולה מדהוי טפל לפרי; וממילא בענינו הלא בכל מקום קיימא לן דמברך על העיקר ופוטרי הטפל, וכן מצאתי בספר שדי-חמד בשם איזה פוסקים: (כד) פרישה ופרי חדש והגר"א וש"א: (כה) ממגן-אברהם ואבן-העזר ועוד אחרונים: (כו) שערי-תשובה ודרך-החיים. ועיין שם בדרך-החיים שכתב דכדעבד אם בירך 'בורא פרי העץ' או 'בורא פרי האדמה' יצא, והרין עמו [דלא כשערי-תשובה], אחרי דהרבה ראשונים סביר דעל גרעינין מתוקין 'בורא פרי העץ', ממילא גם במרים ומתקן בוודאי יצא כדעבד, וכדעת כמה אחרונים, דזה בזה תליא: (כז) כן מוכח ממחבר לקמיה וכן מבואר ברמב"ם כהויא, ע"ש, ומה שכתב דמברך עליו 'שהכל' בזה פליגי עליו הפוסקים: (כט) עלות-תמיד ופשוט: (כט) ממגן-אברהם ועולת-תמיד והגר"א: (ל) ומיהו במתכוין באכילת הפת גם להשביע רעבונו, מסתבר דבזה לכולי עלמא הפת עיקר ופוטרי השמן, וכן כתב הגר"א:

הלכות ברכת הפירות סימן רב

רכט באר הגולה

ה'הרכ"ט כפרק ט
מהלכות ברכות כ שם
ל רבי יונה והרא"ש
והרשב"א כשם בה"ג
מ רבי יונה והרא"ש
(* לעיל סעיף ג אינו
עיקר הפירוש ולא
אדעתא דהכי נטעי ליה
ג ברכות לו וכרבי
עקיבא

הטפילה. ואם שתאו מעורב (ל) עם מי סילק"א (הנקרא אניגרון) שאז אינו מזיק, אדרבה, הוא מועיל לגרון * אם הוא חושש בגרונו, (לא) הוה ליה שמן (ט) [ט] עיקר (לב) ומברך עליו 'בורא פרי העץ'. *ואם אינו מתכוין לרפואה אלא לאכילה, הוה לה (ג) אניגרון (י) [י] עיקר ואינו מברך אלא על האניגרון (יא) [יא] (לד) ('שהכל'): ה' לשקדים המרים, כשהם קטנים (לה) מברך 'בורא פרי העץ'; גדולים, ולא כלום, דאזוקי מזקי. *וטעמא דמילתא, דכשהם קטנים עיקר אכילתם היא הקליפה ואינה מרה, וכשהם גדולים עיקר אכילתם מה שבפנים והוא מר. (לו) *ואם מתקן על-ידי האור או דבר אחר, (לז) מברך ('בורא פרי העץ': ו' צלף (פירוש צלף, מין אילן שעלין שלו ראויים לאכילה ויש בעליו כמין תמרים. אביונות הוא הפרי מהצלף, וקפריסין הן קליפה שסביב הפרי, כקליפות האגוזים), (לה) על העלין ועל התמרות (לט) ועל (יט) [יט] הקפריסין

שערי תשובה

באר היטב

[ט] עיקר. עבה"ט, ואין כן דעת הט"ז והא"ר, ועיין ביד-אפרים: [י] עיקר. עבה"ט. ועיין טור בשם הר"י יוסף שלא כתב כן, והטור כתב שסברתו נראית, והאחרונים חלקו על זה, וכליקוטי פרי"ח כתב: והנני מורה וכו' בפשיטות סכסכת הר"י יוסף ז"ל, ע"ש וביד-אפרים שגם בהגהת סמ"ג משמע כהר"ד יוסף, אך לאפוקי מפלוגתא י"ל שהכל, ע"ש: [יא] שהכל. עבה"ט. ועיין בא"ר שכתב [יט] הקפריסין. עבה"ט. ודעת התוספות והרא"ש דמברך כפה"ע, אך הטור כתב

שכר או יין-שרף דמברך על השמן כפה"ע, מ"א: (ט) עיקר. אפילו השמן הוא מועט, ב"ח מ"א: (י) עיקר. אפילו הוא המיעוט, מ"א: (יא) שהכל. צ"ע דהא בגמרא דף לט איתא בהדיא דמברך על מ"י סילקא כפה"א, מ"א: (יט) הקפריסין. הוא קליפת הפרי כמו קליפת בשם בה"ג לברך כפה"א, וע"ש מ"ש לתרץ דרבי הש"ע וביד-אפרים מ"ש כזה:

ביאור הלכה

משנה ברורה

שקדים ממש, אי דינו נמי כמין גרעין בעלמא, או דבוה כולי עלמא מודים דמברך 'בורא פרי העץ', דאין זה בכלל גרעין אלא פרי בתוך פרי, וגם בוודאי כולי עלמא נטעי להו אדעתא דהכי. ועיין בדרך-החיים, וצריך עיון: * אם הוא חושש בגרונו וכו'. עיין בפריי-מגדים שמסתפק אם בעינן שיתכוין לרפואה או דלמא אפילו בסתמא הוי כמכוין, עיין שם: * וטעמא דמילתא, דכשהם קטנים עיקר

ואין צריך ליטול ידיו ולברך 'המוציא'. (לא) ויש חולקים וסבירא להו דאף בכהאי גוונא הפת עיקר [א"ר ע"ש]: (ל) עם מי סילק"א. והוא הדין אם עירבו עם איזה (לב) שאר משקה בענין שנהנה מהשמן על-ידי-זוה ואינו מזיק: (לא) הוה ליה שמן עיקר. דמרכך ומרפא את הגרון, ואף-על-גב דהאניגרון (ג) מרובה על השמן, דלא אזלינן

כאן בתר רוב המשקה, אלא כל דבר שעיקר כוונתו, הוא עיקר לענין הברכה, והשני נפטר בברכתו: (לב) ומברך עליו 'בורא פרי העץ'. ולאחריו (לד) מעין שלש אם שתה כשיעור: (לג) אניגרון עיקר. ומשמע מדברי הט"ז דמירי שמי הסילקא הם הרוב לגבי שמן ולפיכך השמן נטפל לו, (לס) אבל המגן-אברהם כתב דאפילו באניגרון מועט נמי אניגרון עיקר, כל שאינו לרפואה אלא לאכול, ומברך על האניגרון ופותר השמן: (לד) 'שהכל'. כן כתב הרמב"ם שם וכן מוכח בתלמידי רבינו יונה. והמגן-אברהם תמה, דהא מבואר לקמן בסימן רה דברכת מי השלקות הוא 'בורא פרי האדמה'; והגר"א מיישב, (לו) דהכא שמתקנו לשתייה הרי הוא כמשקה וברכתו 'שהכל': ה' (לה) מברך 'בורא פרי העץ'. ואף-על-גב דבמתקנים קטנים אינו מברך אלא 'שהכל', וכדלקמן סימן רד, שאני התם (לז) דאינו גמר פירא, ובודאי לא נטעי להו אדעתא לאכלם קודם שיתבשלו, מה שאין כן הכא דבגדלם לא יהיו ראויין כלל לאכילה, (לט) נטעי להו שפיר אדעתא למיכל בקטנותם, וזהו גמר פירא שלהם: (לו) ואם מתקן. דכיון דנשתנו למעליותא על-ידי המיתוק באור, (לט) הוי ליה כשאר פירות שאין ראויין לאכול חייך ונתבשלו דמברך כשהן מבושלין 'בורא פרי העץ', וכדלקמן בסעיף יב: (לז) מברך 'בורא פרי העץ'. והוא הדין (מ) שאר מיני פירות, שהם חמוצים או מרים ואינם ראויים לאכילה כלל, ומתקן או בישלן, שמברך 'בורא פרי העץ', דהלא באמת פרי הוא אלא שאינו ראוי לאכילה כן, לכך מהני מיתוק: ה' (לח) על העלין ועל התמרות. שאינן (מא) חשובין להקרא פרי העץ: (לט) ועל הקפריסין וכו'. משום דאינו עיקר הפרי. ומכל מקום (מג) בדיעבד אם בירך על הקפריסין 'בורא פרי העץ', יצא. ולענין קליפת פאמערנציינן! שטוגנין בדבש, יש דעות (מג) בין האחרונים אם לברך עליהן 'שהכל' או 'פרי העץ' ו'פרי

שער הציון

(לא) ב"ח ונחלת-צבי ואליה רבה ושערי-תשובה: (לב) מגן-אברהם וכו' וכן מוכח ברמב"ם, ע"ש: (לג) ב"ח ועולת-תמיד ומגן-אברהם. והנה בב"ח מוכח דאפילו נותן מעט שמן כפי הרגילות שנותנים תמיד באניגרון, גם-כן הוא העיקר, וכן משמע בהגר"א, ובאליה רבה כתב דדוקא אם נותן שמן הרבה [אין כוונתו דהרבה יותר מאניגרון, אלא רוצה לומר שיעור מרובה], וכלשון הברייתא. ולעניות דעתי דתלוי הדבר אם נותן שיעור כפי מה שמועיל לרפואה, אז הוא נחשב לעיקר: (לד) נהר-שלום, דלא כמעשה-הרוקח, עיין שם ראיתיו: (לה) ובפריי-מגדים משמע שהוא מצד כט"ז שכתב דלהמגן-אברהם אין לו ראייה מהכ"ח לזה, עיין שם, אמנם בביאור מהר"ם בנעט למרדכי מצד המגן-אברהם, עיין שם, וכן משמע קצת באבודרהם שכתב וזה לשונו: ואם אינו חושש וכו' מברך על השלקות ופותר את השמן, ואפילו השמן מרובה, כיון שאינו ראוי לשתייה אלא על-ידי השלקות הוי להו השלקות עיקר והשמן טפל וכו', עיין שם. ומסבירא זו משמע קצת דאפילו השמן מרובה מהשלקות דינא הכי, וצריך עיון: (לו) אכן בכמה ראשונים, והם הבה"ג ורי"א בענינא דמי-שלקות ואבודרהם מבואר להדיא דגם בכאן ברכתו 'בורא פרי האדמה', וכסברת הרב מגן-אברהם. והאליה רבה הכריע, דהיא דרובא סילקא מברך 'בורא פרי האדמה' והיא דהשמן מרובה אינו מברך אלא 'שהכל', וכפסק השולחן-ערוך, וכן פסק המגן-גבורים: (לז) רש"י עירובין כ"ח וראש פרק כיצד מברכין: (לט) הרא"ש ושאר פוסקים, וכן פסקו הגר"א והגר"ז והפריי-מגדים כהמחבר ודלא כהאליה רבה שפוסק שיברך 'בורא פרי האדמה': (מ) לחם-חמודות: (מ) פשוט, ולא דמי לסעיף ב דהלחם-חמודות סובר שם [והובא במגן-אברהם] דאף במיתוק לא מהני לברך 'בורא פרי העץ', שאני התם שלא נגמר הפרי, מה שאין כן הכא דאיריין בפרי גמורה דמי ממש לשקדים: (מא) ומכל מקום יש לברך עליהן 'בורא פרי האדמה' משום דנטעי להו אינשי גם אדעתא דעלין ותמרות [נגמרא]. ועיין בברכיי-יוסף שכתב, דכהיום לא נטעי להו אינשי כלל אדעתא דעלין ותמרות ויש לברך עליהן 'שהכל': (מב) חידושי ר' עקיבא איגור, משום דלהרבה פוסקים ברכתו 'בורא פרי העץ', עיין שם. ועל העלין ותמרות יש לעיין בדבר אף לפי מה שפסק המגן-אברהם לקמן בריש סימן רה, דעל דבר שאינו עיקר הפרי יצא בדיעבד בברכת 'פרי העץ', דשמא אינן בכלל פרי עץ כלל, ובפרט על העלין שהם עלים בעלמא: (מג) דהמגן-אברהם והפנים מאירות והחיי-אדם פסקו דיש לברך עליהן 'פרי העץ', והט"ז והבכרדיישע והגר"ז והיד הקטנה והמגן-גבורים פסקו דיש לברך עליהן 'פרי האדמה', והעולת-תמיד והאליה רבה והפריי-מגדים פסקו דיש לברך עליהן 'שהכל':

תרגום: 1 תפוזים.